6.10.2016

Eduskunnan tarkastusvaliokunnalle

Valiokunnassa käsitellään valtiontalouden tarkastusviraston laillisuustarkastuskertomusta Finavia Oyj:n johdannaisista *Vastuukysymykset Finavian johdannaisvastuiden selvittämisessä.* Viittaan liikenne- ja viestintäministeriön valiokunnalle ja valtiontalouden tarkastusvirastolle (VTV) asian eri vaiheissa toimittamaan aineistoon ja totean yhteenvetona seuraavan.

1. Johdannaisasian käsittelystä 11.9.2015 saakka

Johdannaisongelman tultua ministeriön tietoon loppuvuonna 2012 omistajaohjaus toimi niin kuin ministeriön 18.9.2015 VTV:lle toimittamassa kirjeessä on kuvattu. Omistajan tarkoituksena oli varmistaa, että yhtiö panee määrätietoisesti täytäntöön riskienhallintapolitiikasta VTV:n tarkastusraportissa 15/2013 annetut suositukset, korjaa epäkohdat ja laatii tarvittavat hallinnointiohjeet, toteuttaa toimenpiteet eisuojaavien johdannaisten purkamiseksi, selvittää vastuukysymykset ja ryhtyy niissä tarvittaviin toimenpiteisiin.

2. Johdannaisasian käsittelystä 11.9.2015 jälkeen

Tarkastuskertomuksen olennaiset osat koskevat yhtiön päätöksentekoa vuonna 2015 sen selvittäessä johdannaisten vastuukysymyksiä ja yhtiön mahdollisia vaatimuksia vahingon aiheuttajille.

Kertomuksessa on arvioitu kriittisesti eräitä omistajan toimia syksyllä 2015. Näistä esitän seuraavia huomioita:

1. **Omistaja on pyrkinyt varmistamaan, että yhtiö valmistelee toimenpiteet huolellisesti.** Syksyn tapahtumien alkuna voi pitää omistajan koolle kutsumaa kokousta 11.9.2015. Johdannaisasiaa ja erityisesti entisen johdon vastuuta käsiteltiin tuolloin yhdessä omistajan, yhtiön ja VTV:n edustajien kanssa. Tuossa kokouksessa VTV:n pääjohtaja Pöysti korosti asian monia puolia, totesi VTV:n puoltavan kanteita mutta katsoi, että asiassa voi hyvin perustein päätyä toiseenkin tulokseen kuin kanteiden nostamiseen. Muistiinpanoni mukaan Pöysti sanoi sanatarkasti, että "VTV:n suosituksesta huolimatta voi perustelluin syin päätyä toisenlaiseenkin arvioon, kunhan vain omistaja sen tietää ja perustelut ovat hyvät". Tuossa kokouksessa ministeri

Liikenne- ja viestintäministeriö | Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 (kirjaamo) Helsinki | Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto | Puhelin 029516001 | www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi

Berner ei yhtiön johdon suorasta pyynnöstäkään huolimatta ilmoittanut, millaista aineellista ratkaisua omistaja kanneasiassa toivoi, vaan edellytti, että yhtiö tekee kanneasiassa päätökset yhtiön etua silmällä pitäen huolellisen valmistelun jälkeen.

2. **Luottamus asian huolelliseen valmisteluun horjui**, kun tarkasteltiin yhtiön hallituksen päätöstä 25.9.2015 nostaa kanteita eräitä entisten hallitusten jäseniä ja yhtä entistä toimitusjohtajaa vastaan. Huomiota nimittäin herätti, että hallituksessa äänestettiin ratkaisusta 4-3 kaikkien lakimiesjäsenten yhtyessä eriävään mielipiteeseen. Äänestyspäätökset ovat isoissa yhtiöissä tuiki harvinaisia – LVM:n toimialan yhtiöissä ei ole ainakaan vuosikymmeneen eikä tietääkseni aikaisemminkaan äänestetty. Tuon eriävän mielipiteen olennaisia kohtia oli huomio, että sama hallitus oli jo aiemmin maaliskuussa 2015 päättänyt olla nostamatta näitä kanteita eikä tuon jälkeen asiassa ollut saatu olennaista uutta selvitystä. Eriävä mielipide kiinnitti huomion myös siihen, että syy-yhteys entisen johdon toiminnan ja syntyneen vahingon välillä oli osoittamatta, vaikka se on korvausvastuun olemassaolon yleinen peruste. Hallituksessa vähemmistöön jääneet jäsenet katsoivat, että yhtiön olisi aiheellista hankkia vielä toinen asiantuntijamielipide. Eriävä mielipide oli oikeudellisesti hyvin perusteltu ja oli vähintään yhtä vakuuttava kuin hallituksen enemmistöpäätös perusteluineen.

3. **Varmistaakseen huolellisen valmistelun omistaja teki omia selvityksiä**, koska yhtiön hallitus oli tehnyt samasta asiasta ristiriitaisia päätöksiä ja ajautunut täpärään äänestykseen. Omistajaohjauksen keskusteluissa VNK:n omistajaohjausosaston kanssa suunniteltiin viimeksi mainitun aloitteesta yhtiökokousta marraskuun puoliväliin. Asiasta toistuvasti ohjeita pyytäneelle yhtiön hallituksen puheenjohtajalle ilmoitettiin, että yhtiön tulisi suunniteltuun yhtiökokoukseen asti olla etenemättä kanneasiassa. Tämä sähköpostilla 14.10.2015 ministerin pyynnöstä tekemäni ilmoitus ei millään muotoa tarkoittanut kieltoa nostaa kanteita, vaan tarkoituksena oli ainoastaan saada aikaa omistajan omille selvityksille. Samalla tavoin viestin tulkitsi myös yhtiön hallituksen puheenjohtaja, koska hän vajaa kaksi viikkoa myöhemmin, 27.11.2015, oli kysynyt omistajaohjaukselta, joko asiassa voi edetä. Tiedossani ei ole, että omistajaohjaus olisi missään yhteydessä tai millään tavoin vaatinut yhtiötä luopumaan mistään kanteesta, perumaan jo nostettuja tai nostamaan uusia kanteita. Omistajaohjaus edellytti yhtiöltä myös laskelmia aiheutuneista vahingoista, joiden tekemisessä yhtiöllä oli huomattavia vaikeuksia.

4. **Tilintarkastuskanne nousi esiin.** Selvityksessä asia osoittautui monimutkaiseksi ja erilaisia oikeudellisia näkemyksiä esitettiin. Myös yhtiön aikaisempia toimia arvioitiin uudestaan. Esille tuli myös kysymys vuoden 2010 tilintarkastusyhteisöä ja tilintarkastajaa vastaan jo aiemmin nostetusta kanteesta. Saadakseen selvyyden kanteen kohteen näkemyksestä omistaja tiedusteli, miten Deloitte Oy näkee kanneasian. Tämä ilmoitti olevansa valmis sopimaan riitansa Finavian kanssa, jolloin omistaja ohjasi yhtiöt neuvottelemaan keskenään mahdollisen sovinnon ehdoista. Omistaja ei edellyttänyt sovinnon tekemistä.

Liikenne- ja viestintäministeriö
Käyntiosoite
Eteläesplanadi 16
(kirjaamo)
Helsinki
Postiosoite
PL 31
00023 Valtioneuvosto
Puhelin
029516001
www.lvm.fi
etunimi.sukunimi@lvm.fi
kirjaamo@lvm.fi

5. **Omistaja on edellyttänyt yhtiöltä uutta käsittelyä vuoden 2011 vahingoista.** Ensimmäiset ei-suojaavat johdannaiskaupat tehtiin jo Finavian liikelaitosaikana v. 2009. Tarkastuskertomuksessaan (15/2013) VTV toteaa, että "toimintakertomus ja tilinpäätöksen liitetiedot ovat siten ristiriidassa vuonna 2009. Vuoden 2009 tilintarkastuskertomuksessa on kuitenkin esitetty nimenomainen lausuma siitä, että toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat ristiriidattomia". Liikelaitoksen tilintarkastajana toimi tuolloin VTV:n oma virkamies. Yhtiöstä saatujen laskelmien mukaan vuosina 2009 – 2011 yhtiölle aiheutui johdannaisista 34,28 miljoonan euron tappiot, joista 33,96 miljoonaa euroa eli tappio lähes kokonaan aiheutui vuonna 2011, jonka osalta yhtiön voi nostaa kanteen kuluvan vuoden loppuun mennessä. Yhtiön hallitus päätti joulukuussa 2015 olla nostamatta kanteita siltäkään osin. Poliisitutkinnan ja Finanssivalvonnan ratkaisujen valmistuttua yhtiökokous 31.5.2015 velvoitti uuden hallituksen kuitenkin arvioimaan korvausvastuukysymyksiä valmistuneiden selvitysten valossa. Yhtiön tulee päättää asiasta 31.12.2016 mennessä, jolloin kanneoikeus vanhenee.

3. Omistajan ja valtionyhtiön operatiivisen toiminnan suhde

Nyt käsiteltävä tarkastuskertomus problematisoi Finavian omistajaohjauksen toimet syksyllä 2015, koska omistajan katsotaan puuttuneen valtion erityistehtäväyhtiön operatiiviseen toimintaan epäsopivalla tavalla. Toisaalta on katsottu, että asiasta olisi tullut päättää yhtiökokouksessa.

Valtionyhtiön omistajaohjauksen periaatteista on valvonta- ja tarkastuskäytäntöä.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on v. 2002 antamassaan päätöksessä käsitellyt Sonera Oyj:n omistajaohjauksen toimintaa eräissä matkaviestinlupien huutokauppaa koskevissa asioissa. Oikeuskansleri ei löytänyt moitittavaa valtioneuvoston jäsenten eikä omistajaohjauksen toimenpiteistä, kun nämä eivät olleet puuttuneet yhtiön toimilupien hankintahuutokauppoihin, jotka osoittautuivat yhtiön kantokykyyn nähden erittäin suuriksi virheinvestoinneiksi.

VTV on v. 2011 arvostellut VNK:n vastuulla ollutta VR-Yhtymä Oy:n omistajaohjausta, kun eräistä yhtiön kalustohankinnoista päätettiin yhtiökokouksessa, vaikka asia olisi VTV:n näkemyksen mukaan kuulunut yhtiön operatiiviseen päätöksentekoon.

Toisaalta VNK:n omistajaohjausta koskeneessa tapauksessa oikeuskansleri katsoi v. 2014, että omistajaohjauksella oli oikeus puuttua valtion kokonaan omistaman yhtiön (Arctia Shipping Oy) toimivan johdon ratkaisuihin edellyttämällä, että yhtiö jättää tekemättä eräitä rikosilmoituksia.

Valvonta- ja tarkastuskäytännön tapauksista ei synny selkeää kuvaa siitä, mitä on pidettävä omistajaohjauksen suotavana toimintatapana ohjauksessa ja suhteessa valtionyhtiön toimivan johdon toimivaltaan operatiivisissa asioissa.

Liikenne- ja viestintäministeriö
Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 (kirjaamo) Helsinki
Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto
Puhelin 029516001
www.lvm.fi
etunimi.sukunimi@lvm.fi
kirjaamo@lvm.fi

Viittaan myös asianajaja Pekka Merilammen valiokunnallekin toimitettuun lausuntoon, jossa tätä kysymystä on seikkaperäisesti käsitelty.

4. Lopuksi

Katson, että voimassa olevia omistajaohjausta koskevia normeja ei ole esillä olevassa tapauksessa loukattu. Omistajalla on ollut perusteltu syy kantaa huolta yhtiön valmistelun laadusta ja oikeus toimia varmistaakseen yhtiön huolellisen toiminnan.

Erittäin tervetullutta olisi, jos valtion omistajaohjauksen ja valtionyhtiöiden operatiivisen toiminnan toimivaltasuhteita kyetään kirkastamaan selkeillä normeilla tai ohjeilla.

Harri Pursiainen
Kansliapäällikkö

Liikenne- ja viestintäministeriö | Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 (kirjaamo) Helsinki | Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto | Puhelin 029516001 | www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi